

ANOUILH ȘI MITUL ANTIC

Primele piese ale lui Anouilh tratau cu îndeminare probleme ca izolarea de societate a persoanelor sensibile. Dialogul vioi, coborât din romantismul ironic și sentimental al lui Musset, a cucerit degrabă un public sătul și de drama naturalistă, dar și de experiențele cu adevărat substanțiale ale unui teatru inovator. Culoarea trandafirie sau negru-catifelată a pieselor lui Anouilh (care este cu siguranță mai mult decât un simplu făcător de piese polițiste ca Robert Thomas) stabilea legătura între publicul de cultură medie și o anumită rafinare a literaturii, obișnuia lumea cu probleme mai sofisticate (pierderea memoriei, dragostea snobă, sentimentul absurdului) și cu un limbaj mai dezinvolt, ajutat de paradoxe, aforisme decepționante și anacronisme glumețe. Buzuindu-se pe o glorie destul de ușor dobândită, Anouilh a trecut și la atacarea unor subiecte mari, ca cele mitologice.

În *Antigona* și *Medeea* poate fi urmărită atitudinea lui Anouilh față de legendă. Respectul și pietatea lui Sofocle, rigoarea moralistă a lui Euripide se destramă, la autorul modern, într-o ironie indiferentă, într-un scepticism atoațeînțelegător. Un exemplu excelent este corul din *Antigona*, care comentează întâmplările cu o mare nepăsare. Dacă la Sofocle corul profită de antract ca să întoneze acea vestită laudă a firii ome-nești, corul la Anouilh se folosește de pauză pentru însăilarea, pe un ton ușor, de con-

Teatrul „C. I. Nottara“ : ANTIGONA * și MEDEEA ** de Jean Anouilh

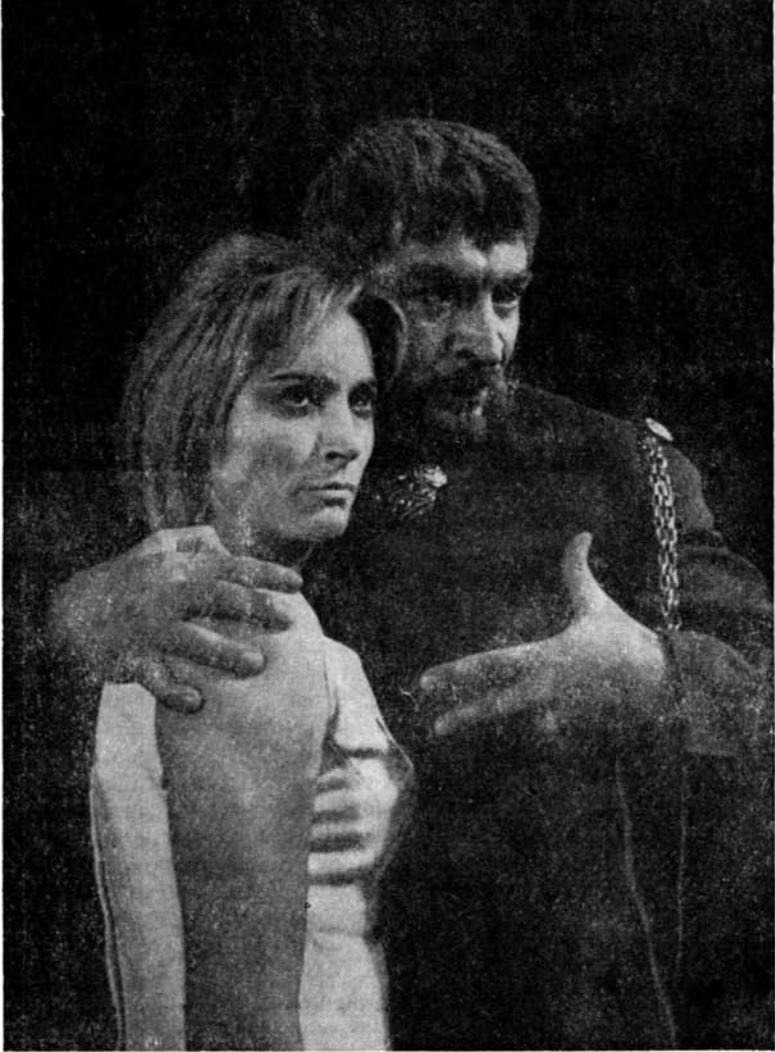
* Regia : Mircea Marosin. Decoruri și costume : Lidia Radian. Distribuția : Magdalena Buznea și Gilda Marinescu (Antigona); Jon Marinescu (Creon); Ștefan Iordache (Hemon); Lucia Mureșan (Ismena); Geta Angheluță (Doica); Mircea Angheliescu (Mesagerul); Ștefan Radof (Oșteanul I); Mihail Pruteanu (Oșteanul II); Mircea Angheliescu și Martha Kessler (Corul).

** Regia : Mircea Marosin. Decoruri și costume : Lidia Radian. Distribuția : Eugenia Marian (Medeea); George Buznea (Jason); Ion Marinescu (Creon); Dody Caian Rusu (Doica); Ștefan Iordache (Mesagerul); Mihail Pruteanu (Tînărul).

versație, a unor teorii despre deosebirea dintre dramă și tragedie. Deosebire bizuită pe sensul etimologic de „acțiune” al cuvintului dramă: aceasta ar fi imaginea zbulcuiumului omenesc obișnuit, străbătut de speranță, în timp ce tragediei i-ar fi rezervată aristocrația suferinței, marile personaje, care merg liniștite spre moarte, mînate de un resort exact, abia avînd puțină vreme să rostească lucruri esențiale.

Confundarea tragicului cu precizia morții simplifică problema veche a destinului. Subiectul *Antigonei* este exact același ca la Sofocle. Tînăra fiică a lui Oedip este condamnată la moarte de Creon, regele Tebei, pentru că s-a încumetat să îngroape, contrar ordinelor regești, cadavrul fratelui ei, Polinice, dușman al patriei. Moartea Antigonei atrage după sine moartea lui Hemon, logodnicul ei și fiul lui Creon. Dar pentru spiritualul dramaturg francez, destinul nu prinde formă și măreție din desfășurarea neînduplecată a întîmplărilor, ci acțiunea este anunțată de la început. Cei care vor muri își cunosc sfîrșitul. Timpul tragediei va fi sortit deci numai dezbaterii argumentate a morții, argumentării și explicării ei eroice. Dacă oțitem din discuție părțile mai puțin interesante, dialogurile dintre Antigona și doică (dialog prea modernizat și prea îmbălsămat cu nostalgii rimbaudiene după copilărie), dintre Antigona și Ismena (tern), sau dintre Creon și Hemon (purtător spre public al unor elemente gentile de freudism), din piesă rămîne scena capitală, înfruntarea dintre Creon și Antigona. Încordarea și simplitatea unică a întregii piese vin din genialul decupaj făcut în legendă de Sofocle. Explicarea pînă la capăt a poziției lui Creon este însă, în piesa lui Anouilh, un merit al autorului francez. Creon încearcă deci, în versiunea modernă, s-o scape de moarte pe Antigona. El îi explică, sincer și răbdător, rațiunile politice — adică ome-nești — ale purtării sale față de cadavrele ticăloșilor Eteocle și Polinice. Antigona însă nu se lasă ademenită, pentru că țelul ei este sacrificiul.

Dar pasiunea Antigonei lui Anouilh nu se confundă cu pietatea eroinei lui Sofocle. În dialogul citat, Creon izbutește la un moment dat să o convingă pe Antigona de zădărnicia sacrificiului ei în raport direct cu Polinice. O clipă, Antigona pare a renunța. Dar lauda adusă de Creon vieții modeste conjugale o exasperează din nou pe tînăra setoasă de absolut, de Tot. Sacrificiul Antigonei, îndeplinirea ritualului eroic, va fi un refuz al fericirii îndoielnice, bizuite pe concesiile și mici lupte. O rațiune dreaptă îl conduce pe Creon: el vrea să stăpînească cetatea în ordine, pentru ca „această lume să pară mai puțin absurdă”. Dar, deși are mai puțină dreptate umană decît Creon, Antigona îl întrece în noblete: dorințele ei merg dincolo de posibilitățile omești; în lumea ei abruptă și perfectă, numai sacrificiul total dă sens vieții. Și totuși, autorul sceptic nu se grăbește să-i dea Antigonei dreptate. Mai mult chiar, în desfășurarea piesei, în conflictul cu modestia civilizatoare a lui Creon, Antigonei (în care, la Teatrul „Nottara”, sînt alternativ distribuite Gilda Marinescu și Magdalena Buznea) îi revine rolul ingrat. Rol care, în interpretarea Gildei Marinescu (a doua oară, după Ifigenia — la Teatrul din Timișoara —, pusă în atmosfera tragediei antice), capătă valorile unui fericit amestec de ingenuitate și patos, de statuar tragic și frămîntare dramatică, iar în cea a Magdalenei Buznea recîștigă ceva din pasiunea pioasă a vechii Antigone, ea compunîndu-și personajul cu simplitate și credință — jucînd o Antigona pur tragică, supusă destinului — deasupra partiturii excesiv de nervoase a lui Anouilh. În clipa crucială a dialogului cu Creon, Gilda Marinescu dă poziției lui Creon o ripostă diversă, compusă din placiditate, uimire, dezgust față de revelațiile la care asistă, dar și aspirație violentă spre ideal, în timp ce Magdalena Buznea, cu puține gesturi, umple sacrificiul Antigonei de curăție arhaică și demnitate rituală. Regia vede în Creon un monarh luminat, fantast prin conștiinciozitate și dragoste ilogică de cultură, purtînd mantie și carte, ca Hamlet. Ion Marinescu însufletește acest personaj cu o privire blindă și adîncă, de personaj de roman rusc. Creon interpretat de el are suflet mai bun decît cel al textului: el crede cu adevărat în rațiunile politice și umane la care mereu se referă, fără undele de prefăcătorie și de cinism ale personajului lui Anouilh. Tot peste personajul lui Anouilh este și Ștefan Radof, care, în dobitocia primului oștean, introduce note de umor negru brechtian. Lucia Mureșan frapează mai puțin decît în *Ondine*. Nici Doica (Geta Angheluță) nu știe să fie întotdeauna destul de retrasă; vina e a textului. Ștefan Iordache (Hemon) joacă cu prospețime și discreție scena despărțirii de Antigona. Mircea Angheliescu (Corul) a avut un excelent moment de energie

Gilda Marinescu (Antigona) și Ion Marinescu (Creon)

În finalul aspru al dramei. Prezența admirabilei altiste Martha Kessler a dat unor pasaje culminante un relief special; toate laudele pentru idee și pentru interpretă. Mircea Marosin a dirijat spectacolul cu nimerită sobrietate. El a căutat să sublinieze elementele curat tragice ale textului și să estompeze sentimentalismul nevrotic, din păcate prezent în piesa lui Anouilh. Jucând piesa fără pauză, linia încordării dramatice a ieșit avantajată (în actul I nu se întâmplă mai nimic), iar marea scenă Antigona—Creon a ocupat, așa cum și trebuie, locul central. Decorul (Lidia Radian), simplu, dar cam înghesuit, s-a alcătuit din câteva reflectoare pe pedestale metalice, aprinse și stinse la diferite replici.

În *Medeea*, decorul, tot de Lidia Radian, este mai izbit, aerisit, sugerând o pădurice sacră la malul mării. Dar, în afara acestui contrast favorabil, spectacolul cu

Magdalena Buznea (Antigona) și Ștefan Iordache (Hemon)

Medeea se situează în general sub cel cu *Antigona*, în primul rînd din pricina textului, care beneficiază de toate defectele lui Anouilh, dar fără calitățile lui. *Medeea* lui Anouilh se ține destul de fidel de *Medeea* lui Euripide — cu excepția finalului. Anouilh nu reușește să dea conflictului dintre *Medeea* și Jason o poantă filozofică, așa cum izbutise în *Antigona*. Dialogul *Medeea*—Jason ar însemna dialogul dintre sălbăticie și civilizație, dintre temperament și dorința de moralitate, dintre vagabondaj și îmburghezire. E destul de puțin, mai ales că aceste opoziții nu reușesc deloc să facă legătură cu problematica erotică a cuplului. Descompunerea dragostei dintre Jason și *Medeea* se explică superficial: de vină a fost plictiseala lui Jason, desfrînarea *Medeei*? Ecouri stinse din *Une vieille maîtresse* de Barbey D'Aureville nu însuflețesc textul (foarte bine tradus, de altfel, de Alexandru Baciu). Pentru un teatru cu un număr fatal-

Eugenia Marian în rolul titular din „Medeea“

mente limitat de premieră nu este prea mult să alterneze trei piese (*Antigona*, *Medeea* și *Colombe*) de un autor destul de bun, dar nu mult peste linia mediocrității oneste, ca Anouilh? Mai ales că, dintre cele trei piese, doar una, *Antigona*, are o valoare literară ceva mai ridicată.

Spectacolul *Medeea* încearcă o adaptare, pentru nevoile momentului, a unor formule folosite de Peter Brook, excelente în *Regele Lear*, aici exagerate. Barbaria Medeei nu e primitivă, așa cum vor să sugereze regia și jocul interpretelor (Eugenia Marian-Medeea și Dody Caian-Doica). Cum explica foarte justificat un eseist englez al secolului, canibalismul și vrăjitoria nu se datorează primitivismului, ci unor rafinate bolnăvicioase. Primitivă sînt cinstea Antigonei, modestia lui Creon. Civilizarea înseamnă abținerea de la complicația monstruoasă. De acest labirint al viciului fuge Jason dorind simplitatea vieții grecești, iar nu de „primitivism“. Exagerarea gesturilor, intonația adesea țipătoare dăunează spectacolului. Eugenia Marian are temperament, forță, mișcare expresivă (aproape expresionistă). Puse însă în contextul primitivist de care vorbeam, aceste virtuți se umbresc, reliefurile se transformă în stridență. Cele mai bune momente ale actriței sînt cele de calm, cînd, cu demnitate, domină scena. În rolul lui Jason, George Buznea are măreție domoală, dar de multe ori rostește prea emfatic panseurile din text.